

Sygn. akt III AUa 1479/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 lipca 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący - Sędzia: SA Irena Raczkowska

Sędziowie: SA Genowefa Glińska

SO del. Ewa Stryczyńska (spr.)

Protokolant: sekr. sądowy Marta Brzezińska

po rozpoznaniu w dniu 29 lipca 2014 r. w Warszawie

sprawy B. O.

przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział Regionalny w W.

o zwrot nienależnie pobranych świadczeń z tytułu renty rolniczej

na skutek apelacji B. O.

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie XIII Wydział Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 20 lutego 2013 r. sygn. akt XIII U 3377/12

zmienia zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział (...) w W. z dnia 6 sierpnia 2012 r. znak: (...) w ten sposób, że zwalnia B. O. z obowiązku zwrotu kwoty 5878,10 (pięć tysięcy osiemset siedemdziesiąt osiem 10/100) złotych.

Sygn.akt III AUa 1479/13

UZASADNIENIE

B. O. odwołała się od decyzji z dnia 6 sierpnia 2012r. Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział (...) w W., którą wstrzymano wypłatę renty, i w której zobowiązano odwołującą się do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 lutego 2011r. do 30 czerwca 2012r. w kwocie 5878,10 zł. Organ emerytalno-rentowy wyjaśnił, że wyliczył nadpłatę 50% części uzupełniającej od dnia 1 lutego 2011r. z powodu niepoinformowania Oddziału KRUS o fakcie orzeczenia rozwodu małżeństwa. B. O. wniosła o uchylenie decyzji w całości, ewentualnie rozłożenie na raty zwrotu wyliczonej nadpłaty. Skarżąca wskazała, że co prawda Sąd Okręgowy orzekł o rozwiązaniu jej małżeństwa przez rozwód, to jednak nie dokonał podziału majątku stanowiącego współwłasność ustawową małżeńską. Odwołująca się podkreśliła, że wyłącznym posiadaczem nieruchomości pozostaje jej były mąż, a ona nie ma żadnej faktycznej możliwości korzystania ze współwłasności. Na wypadek nie uwzględnienia tych argumentów, z uwagi na swoją krytyczną sytuację finansową, wniosła o rozłożenie świadczenia na możliwie jak największą liczbę rat.

Pozwany organ emerytalno-rentowy w odpowiedzi na odwołanie wniósł o jego oddalenie w całości wskazując, że brak jest podstaw do zmiany zaskarżonej decyzji.

Wyrokiem z 20 lutego 2013r. Sąd Okręgowy w Warszawie XIII Wydział Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie B. O. od decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddziału

(...) w W. z 6 sierpnia 2012r. nr (...) stwierdzającej obowiązek zwrotu nienależnie pobranych świadczeń z tytułu renty rolniczej, a nadto przekazał Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział (...) w W. do rozpoznania wniosek B. O. o rozłożenie na raty kwoty, do której zwrotu została zobowiązana.

Podstawą rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego były następujące ustalenia faktyczne: B. O. w dniu 15 kwietnia 2005r. złożyła wniosek o rentę inwalidzką rolniczą. Decyzją z 21 października 2005r. organ emerytalno-rentowy przyznał odwołującej się prawo do renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy od 1 maja 2005r. do 30 kwietnia 2006r. w związku z wyrokiem Sądu Okręgowego w Ostrołęce z dnia 14 września 2005r. (sygn. akt sprawy III U 556/05). W decyzji tej część uzupełniająca podlegała zawieszeniu w 50% z powodu prowadzenia działalności rolniczej. Skarżąca w dniu 24 kwietnia 2006r. złożyła ponownie wniosek o rentę inwalidzką rolniczą. Decyzją z 1 czerwca 2006r. organ emerytalno-rentowy przyznał ponownie odwołującej się prawo do renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy od 1 maja 2006r. do 31 maja 2009r. W decyzji tej część uzupełniająca podlegała zawieszeniu w 50% z powodu prowadzenia działalności rolniczej.

Odwołująca się raz jeszcze w dniu 13 maja 2009r. złożyła wniosek o rentę inwalidzką rolniczą i decyzją z 12 czerwca 2009r. organ emerytalno-rentowy przyznał odwołującej się ponownie prawo do renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy od 1 czerwca 2009r. do 30 czerwca 2012r. W decyzji tej część uzupełniająca podlegała zawieszeniu w 50% z powodu prowadzenia działalności rolniczej. Kolejny wniosek o rentę inwalidzką rolniczą B. O. wniosła w dniu 8 czerwca 2012r. W tym wniosku wskazała, że w dniu 27 sierpnia 2010r. uzyskała rozwód z I. O. na mocy wyroku Sądu Okręgowego w Ostrołęce, sygn. akt sprawy I(...), który stał się prawomocny 20 stycznia 2011r. W dniu 16 lipca 2012 r. pozwany organ emerytalny wydał decyzję zamienną, w której przyznał skarżącej prawo do renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy od 1 lipca 2012r. do 31 lipca 2013r. W decyzji tej część uzupełniająca podlegała w zawieszeniu w 100% z powodu prowadzenia działalności rolniczej.

Decyzją z dnia 6 sierpnia 2012r. o wstrzymaniu wypłaty i żądaniu zwrotu nienależnie pobranych świadczeń organ emerytalno-rentowy wstrzymał wypłatę świadczenia i zobowiązał B. O. do zwrotu świadczeń za okres od 1 lutego 2011r. do 30 czerwca 2012r. w kwocie 5878,10 zł.

Decyzją z 10 września 2012r. organ emerytalno-rentowy przyznał ponownie odwołującej się prawo do renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy od dnia 1 września 2012r. do 31 sierpnia 2014r. W decyzji tej część uzupełniająca podlegała w zawieszeniu w 100% z powodu prowadzenia działalności rolniczej. Na rozprawie przed Sądem Okręgowym w dniu 13 lutego 2013r. B. O. wyjaśniła, że prowadziła gospodarstwo rolne wraz z małżonkiem I. O. oraz, że 27 sierpnia 2010r. zapadł wyrok rozwiązujący jej małżeństwo, który stał się prawomocny 20 stycznia 2011r. Odwołująca się podkreśliła, że nie wiedziała, że nie ma prawa do części uzupełniającej świadczenia rentowego od daty uprawomocnienia się wyroku rozwodowego. Podkreśliła, że były małżonek nadal prowadzi gospodarstwo rolne, że nie mieszka z nim od września 2009r., a także przyznała, że nie wczytywała się szczegółowo w treść przysyłanych jej przez ZUS decyzji, z uwagi na problemy zdrowotne oczu. Podniosła też, że obecnie utrzymuje się z renty w kwocie 191,00 zł miesięcznie oraz, że pomagają jej dzieci. Skarżąca wskazała, że nie ma możliwości spłacenia kwoty jakiej zwrotu domaga się KRUS. Wskazała, że orzeczeniem Komisji Lekarskiej KRUS została uznana za całkowicie niezdolną do pracy w gospodarstwie rolnym do sierpnia 2014r.

Powyzszy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie dokumentów znajdujących się w aktach sprawy i aktach rentowych, jak również na podstawie zeznań odwołującej się. W ocenie Sądu treść dokumentów nie budzi wątpliwości, nie były one także kwestionowane przez żadną ze stron, zaś zeznania odwołującej są szczere i korelują z materiałem zgromadzonym w sprawie.

Uwzględniając poczynione ustalenia faktyczne Sąd Okręgowy wskazał, że odwołanie jest bezzasadne i podkreślił, że spór w przedmiotowej sprawie sprowadzał się do ustalenia czy pobrane przez skarżącą świadczenia były nienależne oraz czy odwołująca się jest zobowiązana do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 lutego 2011r. do 30 czerwca 2012r.

Analizując podstawę prawną decyzji Sąd wskazał, że zgodnie z art. 24 ustawy z 20 grudnia 1990r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2008 r. Nr 50, poz. 291 ze zm.) emerytura rolnicza, renta rolnicza z tytułu niezdolności do pracy oraz renta rolnicza szkoleniowa składają się z części składkowej i części uzupełniającej, ustalonych zgodnie z art. 25 i 26. Dla każdej z tych części ustala się wskaźnik podstawy wymiaru. Stosownie do art. 28 w/w ustawy wypłata renty rolniczej ulega częściowemu zawieszeniu na zasadach określonych w ust. 2-8, jeżeli rencista prowadzi działalność rolniczą. W ust.2 tego artykułu wskazano, że zawieszenie wypłaty renty dotyczy części uzupełniającej renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy lub renty inwalidzkiej z ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin w części równej 95 % emerytury podstawowej i obejmuje całość lub określony ułamek tej części świadczenia. Z przepisu tego wynika nadto, że wypłata ulega zawieszeniu w całości, jeżeli rencista nie zaprzestął prowadzenia działalności rolniczej, z zastrzeżeniem ust. 5-7, 9-11.

Sąd podniósł, że rencista zaprzestaje prowadzenia działalności rolniczej, jeżeli ani on, ani jego małżonek nie jest właścicielem (współwłaścicielem) lub posiadaczem gospodarstwa rolnego w rozumieniu przepisów o podatku rolnym i nie prowadzi działu specjalnego. W przypadku, gdy rencista prowadzi działalność rolniczą z małżonkiem, który nie ma ustalonego prawa do emerytury albo renty i nie spełnia warunków do uzyskania emerytury rolniczej albo renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy, jeżeli małżonek ten podlega ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu z mocy ustawy, część uzupełniająca podlega zawieszeniu w połowie.

Stosownie do art. 52 ust. 2 zasady zwrotu nienależnie pobranych świadczeń określają przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Zgodnie z art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. Ust. 2 pkt 1 w/w artykułu stanowi, że za nienależnie pobrane świadczenia uważa się świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania.

Sąd wskazał, że nienależnie pobrane świadczenie w rozumieniu art. 138 ust. 2, który to przepis znajduje zastosowanie w niniejszej sprawie, to świadczenie wypłacone mimo zaistnienia leżących po stronie ubezpieczonego okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty w całości lub w części.

W związku z ustaleniem, że z dniem 20 stycznia 2011r. stał się prawomocny wyrok orzekający rozwód małżeństwa zawartego między skarżącą a I. O., organ rentowy stosownie do art.28 ust. 3 i 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników słusznie, zdaniem Sądu Okręgowego naliczył od 1 lutego 2011r. nadpłatę 50% części uzupełniającej i zobowiązał odwołującą się do zwrotu kwoty 5878,10 zł. Sąd stwierdził przy tym, że świadczenie obejmujące część uzupełniająca organ rentowy wypłacał ubezpieczonej do 30 czerwca 2012r., tj. do końca miesiąca, w którym powzięł wiadomość o ustaniu małżeństwa odwołującej się na skutek rozwodu.

W ocenie Sądu Okręgowego, B. O. знаła zasady uzyskiwania i utraty uprawnień do renty rolniczej i winna była zgłosić fakt rozwiązania małżeństwa. Zgodnie bowiem z art. 37 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników osoba pobierająca świadczenia z ubezpieczenia jest obowiązana, nie czekając na wezwanie, w ciągu 14 dni zgłaszać KRUS okoliczności mające wpływ na wysokość i prawo pobierania świadczeń. Sąd stwierdził, że B. O. została prawidłowo pouczona o zasadach przyznawania prawa i wypłaty renty rolniczej w pouczeniach zawartych w decyzjach organu rentowego (pkt 4 ppkt 1 i 2 oraz pkt 6 ppkt 1) i podzielił stanowisko pozwanego organu, że gdyby odwołująca się na bieżąco informowała o okolicznościach powodujących ustanie ubezpieczenia społecznego rolników to nie doszłoby do nadpłaty świadczenia i pobrania nienależnego świadczenia.

Sąd Okręgowy powołał się na stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w wyroku z 4 września 2007r. (sygn. I IK 90/07), że w prawie ubezpieczeń społecznych "świadczenie nienależnie pobrane" to nie tylko "świadczenie nienależne" tj. obiektywnie wypłacane bez podstawy prawnej, ale także "nienależnie pobrane", a więc pobrane przez osobę, której można przypisać określone cechy dotyczące stanu świadomości, woli lub określone działania, czy

zaniechania. Sąd Okręgowy powołał się także na wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 11 września 2012r. (sygn. akt III AUa 2694/11), w uzasadnieniu którego stwierdzono, że w art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej chodzi o klasyczne pouczenie, w którym organ rentowy informuje ubezpieczonego, że utraci prawo do świadczenia, gdy wystąpią okoliczności, które zgodnie z przepisami prawa spowodują utratę tego prawa. Pouczenie musi być na tyle zrozumiałe, by pobierający świadczenie mógł odnieść je do swojej sytuacji. Jednak pouczenie nie może odnosić się do indywidualnie pobierającego świadczenie, gdyż nie da się przewidzieć, które z okoliczności wystąpią u konkretnego świadczeniobiorcy.

Sąd stwierdził, że pouczenia zawarte w decyzjach pozwanego organu emerytalnego, w których przyznawane było skarżącej prawo do renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy odpowiadają prawu, czego sama odwołująca się nie kwestionuje.

Konsekwencją uznania, że treść pouczenia zawarta w decyzjach doręczanych ubezpieczonej odpowiadała wymogom art. 138 powołanej ustawy jest przyjęcie, że świadczenie było świadczeniem nienależnie pobranym. Zatem słusznie w zaskarżonej decyzji pozwany organ emerytalny zobowiązał skarżącą do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 lutego 2011 r. do 30 czerwca 2012 r., albowiem od tej daty B. O. zaprzestała prowadzenia działalności rolniczej z małżonkiem, ale nadal była w posiadaniu gospodarstwa rolnego.

Podnoszone przez odwołującą się okoliczności, że znajduje się ona w trudnej sytuacji materialnej i zdrowotnej nie mogą, zdaniem Sądu, odnieść zamierzonego skutku bowiem brak jest regulacji prawnych, które pozwalałyby brać je pod uwagę przy rozpoznawaniu odwołania. Również to, że odwołująca się miała chore oczy nie zwalnia jej od odpowiedzialności za pobranie nienależnych świadczeń bo nie wykazała, że nie widziała przez cały okres pobierania renty, kiedy otrzymywała decyzje zawierające pouczenia o zasadach przyznawania prawa i wypłaty renty rolniczej. Nadto Sąd zauważył, że odwołująca się korzysta z pomocy dzieci i mogła zwrócić się w tej sprawie o pomoc w wyjaśnieniu wątpliwości co do zasad wypłaty renty rolniczej. Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności Sąd Okręgowy oddalił odwołanie na art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. Jednocześnie Sąd wskazał, że ze względu na trudną sytuację finansową i zdrowotną odwołującej się jej wniosek o rozłożenie na raty kwoty, do której zwrotu została zobowiązana, Sąd na podstawie art. 477¹⁰ § 2 k.p.c. przekazał pozwanemu organowi w celu wydania merytorycznego rozstrzygnięcia, gdyż decyzja, której dotyczy odwołanie nie zawiera rozstrzygnięcia w tym przedmiocie, a zatem do rozpoznania tego wniosku na tym etapie właściwy jest organ emerytalno-rentowy, a nie Sąd.

Apelację od powyższego wyroku wniosła B. O. zaskarżając wyrok w zakresie punktu 1 zarzuciła naruszenie art. 138 ust. 1 i 2 ustawy z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych poprzez przyjęcie, że była poinformowana o konieczności zgłoszenia faktu rozwodu z mężem i tym samym pobrała nienależne jej świadczenie. W uzasadnieniu apelacji skarżąca podniosła, że w sprawie bezspornym jest, że pobrała świadczenie w okresie kiedy już uprawomocnił się wyrok rozwodowy. W tym zakresie zatem zarówno ustalenia sądu pierwszej instancji jak i organu pozostają zgodne ze stanem faktycznym. Poza sporem jest też wykładania art. 138 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach z FUS w zakresie w jakim przepisy te uzależniają ustalenie czy dane świadczenie było świadczeniem nienależnym od faktu stwierdzenia czy świadczeniobiorca był należycie poinformowany o podstawach utraty prawa do świadczenia.

Apelująca nie zgodziła się ze stwierdzeniem Sądu pierwszej instancji, że była w należyty sposób poinformowana o konieczności zgłoszenia faktu uprawomocnienia się wyroku rozwodowego. Sąd nie analizował treści pouczeń skierowanych do skarżącej, a jedynie poczynił ustalenia czy mogła ona od strony technicznej się z nimi zapoznać. Tymczasem głównym powodem odwoływania się przez skarżącą od decyzji organu jest fakt umieszczenia na decyzjach zupełnie dla niej niezrozumiałej informacji, która w żadnym zakresie wprost nie nakazuje przekazania organowi informacji o fakcie uprawomocnienia się wyroku rozwodowego czy choćby o samym fakcie jego wydania. Sąd, w ocenie apelującej, bardzo oględnie odwołał się do samego faktu zamieszczenia pouczeń, których nie zacytował „jakby mając świadomość” niekompletności pouczenia. Apelująca podniosła, że dla niej jako osoby niebędącej prawnikiem oraz nie potrafiącej posługiwać się językiem użytym w pouczeniach decyzji organu, nie było i nie jest zrozumiałe dlaczego miała

obowiązek poinformować organ o fakcie uprawomocnienia się wyroku rozwodowego, skoro w jej sytuacji faktycznej wyrok ten niczego nie zmieniał.

Pełnomocnik organu rentowego na rozprawie apelacyjnej w dniu 29 lipca 2014r. wniósł o oddalenie apelacji nie odnosząc się jednak do zarzutów zawartych w apelacji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje :

Apelacja B. O. w zakresie w jakim zmierza do zmiany zaskarżonego wyroku okazała się zasadna skutkując zmianą zaskarżonego wyroku na podstawie art.386 § 1 k.p.c.

Poczynione przez Sąd Okręgowy ustalenia faktyczne są wyczerpujące i nie wymagają uzupełnienia, znajdując oparcie w niespornych co do istoty faktach, choć nie w pełni przez Sąd Okręgowy uwzględnionych i nie dość wnikliwie przeanalizowanych. Sąd Apelacyjny nie mając zatem zastrzeżeń do postępowania dowodowego w zakresie przydatności zebranych w sprawie dowodów, nie podziela jednakże wniosków sformułowanych przez Sąd Okręgowy, wyprowadzonych z tego materiału, które to wnioski stanęły u podstaw zaskarżonego rozstrzygnięcia. Wobec wadliwie sformułowanych wniosków dotyczących okoliczności faktycznych nie sposób zgodzić się także z zastosowaną przez Sąd Okręgowy wykładnią przepisów stanowiących materialno prawną podstawę wydanego wyroku.

Uzupełniając stan faktyczny sprawy na podstawie zebranych w sprawie dowodów, a więc bez konieczności dopuszczania nowych, należy wskazać, że budzi wątpliwości, że B. O. od 2005r. nabyła prawo do okresowej renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy. Decyzją z 12 czerwca 2009r., która jest istotna dla przedmiotu sporu w niniejszej sprawie, Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego przyznał B. O. prawo do okresowej renty z tytułu niezdolności do pracy na okres od 1 czerwca 2009r. do 30 czerwca 2012r. W decyzji tej zawarto obszernie pouczenie dotyczące zasad zawieszania lub zmniejszania wypłaty części uzupełniającej renty (pkt 4 – k.124 a.r.), jak również zasady zwrotu nienależnie pobranych świadczeń (pkt 6 k.124v a.r.).

W treści tego pouczenia zawarto m.in. zasady zawieszania lub zmniejszania wypłaty części uzupełniającej renty, wskazując, że:

1) część uzupełniająca renty ulega zawieszeniu w całości, jeżeli rencista nie zaprzestał prowadzenia działalności rolniczej. W takim przypadku zawiesza się w całości wypłatę dodatku pielęgnacyjnego przysługującego z tytułu ukończenia 75 lat,

2) część uzupełniająca renty ulega zawieszeniu w połowie, gdy:

- emeryt lub rencista prowadzi działalność rolniczą waz z małżonkiem, który nie ma ustalonego prawa do emerytury albo renty i nie spełnia warunków do uzyskania emerytury rolniczej albo renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy, jeżeli małżonek ten podlega ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu z mocy ustawy, lub

- rencista pobiera okresową rentę rolniczą z tytułu niezdolności do pracy, nie dłużej jednak niż przez dwa lata,

- emeryt lub rencista jest długotrwale niezdolny do pracy wskutek wypadku przy pracy rolniczej, lub rolniczej choroby zawodowej - przez okres 2 lat od daty wypadku albo zachorowania,

3) część uzupełniająca renty ulega zawieszeniu w jednej czwartej gdy:

- emeryt lub rencista nie zawarł umowy z następcą i nie ma możliwości sprzedaży nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa rolnego co najmniej po cenie odpowiadającej ich oszacowaniu według przepisów o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi skarbu państwa,

- trwają czynności zmierzające do wywłaszczenia tych nieruchomości, ich wykupu na cel uzasadniający wywłaszczenie albo do trwałego wyłączenia gruntów z produkcji rolniczej na podstawie odrębnych przepisów, lub

- nieruchomości te są położone w strefie ochronnej, lub na innym obszarze specjalnym, utworzonym na podstawie odrębnych przepisów w związku z wprowadzeniem ograniczeń w użytkowaniu gruntów rolnych albo w celach ochronnych,

4) część uzupełniająca emerytury rolniczej podlega zmniejszeniu o 5% emerytury podstawowej za każdy rok brakujący do osiągnięcia 65 lat przez mężczyznę lub 60 lat przez kobietę,

5) część uzupełniająca renty podlega zawieszeniu w całości w przypadku osiągnięcia przychodu w kwocie przekraczającej 130% przeciętnego wynagrodzenia, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa GUS. Kwota ta obowiązuje od miesiąca następującego po miesiącu, w którym została ogłoszona. W przypadku osiągnięcia przychodu w kwocie przekraczającej miesięcznie 70% przeciętnego wynagrodzenia (nie wyższej niż 130%) część uzupełniająca ulega zmniejszeniu.

6) w przypadku zaprzestania prowadzenia działalności rolniczej polegającej na przekazaniu gospodarstwa rolnego w formie aktu notarialnego osobie niepełnoletniej wypłata części uzupełniającej emerytury-renty z ubezpieczenia ulega zawieszeniu w całości do czasu osiągnięcia przez tę osobę 18 lat.

7) część uzupełniająca renty rolniczej szkoleniowej ulega zawieszeniu w całości w przypadku osiągnięcia przez uprawnionego przychodu z działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego zgodnie z przepisami emerytalnymi, bez względu na wysokość tego przychodu.

8) prawo do renty rolniczej szkoleniowej ustaje:

- od dnia podjęcia zatrudnienia, wykonywania prac interwencyjnych lub robót publicznych lub od dnia, gdy uprawniony odmówił, bez uzasadnionej przyczyny, przyjęcia propozycji zatrudnienia złożonej przez powiatowy urząd pracy,

- od dnia otrzymania przez Kasę zawiadomienia od starosty o braku możliwości przekwalifikowania uprawnionego do innego za bardzo lub o braku możliwości przedstawienia propozycji odpowiedniego zatrudnienia w terminie 6 miesięcy od dnia ukończenia szkolenia, nie później niż w okresie 36 miesięcy pobierania tej renty,

- od dnia otrzymania przez Kasę zawiadomienia od starosty o tym, że uprawniony nie poddaje się przekwalifikowaniu zawodowemu.

Nie podlega zawieszeniu ani zmniejszeniu część uzupełniająca świadczenia otrzymywanego przez emerytów, którzy ukończyli wiek wynoszący 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn, jeżeli osiągają przychody z innego tytułu niż prowadzenie działalności rolniczej.

Ponadto w pouczeniu tym stwierdzono, że osoba uprawniona do okresowej renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy traci prawo do tego świadczenia z chwilą objęcia jej innym ubezpieczeniem społecznym.

Ponadto w punkcie 6 pouczenia stwierdzono, że osoba, która pobrała nienależne jej świadczenia, jest zobowiązana do ich zwrotu, przy czym za kwoty nienależnie pobranych świadczeń uważa się świadczenia wypłacane mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania.

W celu ustalenia, czy nie zachodzą okoliczności powodujące zawieszenie lub zmniejszenie wysokości renty zobowiązano ubezpieczoną do zawiadomienia organu wypłacającego świadczenie w terminie 14 dni o:

1) okolicznościach podanych w ust. 4 pkt. 1-8, ust. 5 pouczenia (wyżej przytoczonych),

2) podjęciu zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej albo pozarolniczej działalności gospodarczej, jak też pełnieniu służby,

- 3) wysokości osiąganego przychodu,
- 4) każdorazowej podwyżce wysokości wynagrodzenia - dochodu - uposażenia,
- 5) uzyskaniu przez małżonka prawa do emerytury lub renty,
- 6) odbywaniu kary pozbawienia wolności,
- 7) pobieraniu emerytury lub renty z innego tytułu - przyznanej przez inny organ,
- 8) osoba uprawniona do dodatku pielęgnacyjnego powinna powiadomić o pobycie w domu pomocy społecznej, w zakładzie opiekuńczo- leczniczym lub zakładzie pielęgnacyjno-opiekuńczym.

We wniosku z 8 czerwca 2012r. o przyznanie renty na dalszy okres B. O. zawarła adnotację o wydanym w dniu 27 sierpnia 2010r. wyroku rozwiązującym jej małżeństwo z I. O., który uprawomocnił się z dniem 20 stycznia 2011r. W związku z powyższym decyzją wydaną w dniu 6 sierpnia 2011r. Prezes KRUS „naliczył” nadpłatę świadczenia rentowego odwołującej się w zakresie obejmującym 50% części uzupełniającej, za okres od 1 lutego 2011r. z powodu nie poinformowania organu rentowego o fakcie orzeczenia rozwodu. W tej decyzji pozwany powołując się na art.28 ustawy z 20 grudnia 1990r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. z 2013r. poz.1403 ze zm., zwanej ustawą o ubezpieczeniu społecznym rolników) zobowiązał jednocześnie odwołującą się do zwrotu części pobranego świadczenia rentowego w kwocie 5878,10 zł.

Jako fakt niesporny przyjąć należy okoliczność, że B. O. od 2009r. nie zamieszkuje wspólnie z mężem i nie prowadzi z nim gospodarstwa z uwagi na rzeczywistą niemożność współżycia z byłym małżonkiem od tego czasu i zaistnienie faktów stanowiących podstawę orzeczenia rozwodu (zeznania B. O. złożone na rozprawie przed Sądem Okręgowym w dniu 13 lutego 2013r., nie zakwestionowane przez pełnomocnika pozwanego organu {art.229 i 230 k.p.c.} oraz dokumenty zawarte w aktach rentowych).

W decyzji, której dotyczy niniejszy spór organ rentowy wskazał jako podstawę prawną jej wydania wyłącznie art. 28 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, nie precyzując jednocześnie, który z przepisów wymienionego artykułu stanowi jej podstawę. Zgodnie z art.28 wymienionej ustawy (w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania decyzji, a zatem przed zmianą wynikającą z ustawy z dnia 11 maja 2012r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2012r. poz.637), która weszła w życie 1 stycznia 2013r.) wypłata renty rolniczej ulega częściowemu zawieszeniu na zasadach określonych w ust. 2-8 art.28, jeżeli rencista prowadzi działalność rolniczą.

W art.28 ust.2 wskazano przypadki, w których zawieszenie wypłaty dotyczy części uzupełniającej renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy (pkt1) oraz renty inwalidzkiej z ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin. Z art.28 ust.3 wynika, że wypłata ulega zawieszeniu w całości, jeżeli emeryt lub rencista nie zaprzestał prowadzenia działalności rolniczej, z zastrzeżeniem ust. 5-7, 9 i 10, przy czym w ust.4 art.28 wymieniono przypadki, w których uznaje się, że rencista zaprzestał prowadzenia działalności rolniczej. Następuje to wówczas jeżeli ani rencista ani jego małżonek nie jest właścicielem (współwłaścicielem) lub posiadaczem gospodarstwa rolnego w rozumieniu przepisów o podatku rolnym i nie prowadzi działu specjalnego, nie uwzględniając:

1) gruntów wydzierżawionych, na podstawie umowy pisemnej zawartej co najmniej na 10 lat i zgłoszonej do ewidencji gruntów i budynków, osobie niebędącej:

- a) małżonkiem emeryta lub rencisty,
- b) jego zstępnym lub pasierbem,
- c) osobą pozostającą z emerytem lub rencistą we wspólnym gospodarstwie domowym,

d) małżonkiem osoby, o której mowa w lit. b lub c;

2) gruntów trwale wyłączonych z produkcji rolniczej na podstawie odrębnych przepisów, w tym zalesionych gruntów rolnych;

3) gruntów i działów specjalnych należących do małżonka, z którym emeryt lub rencista zawarł związek małżeński po ustaleniu prawa do emerytury lub renty rolniczej z ubezpieczenia;

4) własności (udziału we współwłasności) nieustalonej odpowiednimi dokumentami urzędowymi, jeżeli grunty będące przedmiotem tej własności (współwłasności) nie znajdują się w posiadaniu rolnika lub jego małżonka.

Zgodnie z art.28 ust. 6 wypłata świadczenia ulega zawieszeniu w połowie, jeżeli:

1) emeryt lub rencista prowadzi działalność rolniczą z małżonkiem, który nie ma ustalonego prawa do emerytury albo renty i nie spełnia warunków do uzyskania emerytury rolniczej albo renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy, jeżeli małżonek ten podlega ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu z mocy ustawy;

2) rencista pobiera okresową rentę rolniczą z tytułu niezdolności do pracy, nie dłużej jednak niż przez dwa lata.

Stosownie do art.28 ust. 7 natomiast wypłata ulega zawieszeniu w jednej czwartej, jeżeli:

1) emeryt lub rencista nie zawarł umowy z następcą stosownie do przepisów rozdziału 7 i nie ma możliwości sprzedaży nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa rolnego co najmniej po cenie odpowiadającej ich oszacowaniu według przepisów o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa albo

2) trwają czynności zmierzające do wywłaszczenia tych nieruchomości, ich wykupu na cel uzasadniający wywłaszczenie albo do trwałego wyłączenia gruntów z produkcji rolniczej na podstawie odrębnych przepisów lub

3) nieruchomości te są położone w strefie ochronnej lub na innym obszarze specjalnym, utworzonym na podstawie odrębnych przepisów w związku z wprowadzeniem ograniczeń w użytkowaniu gruntów rolnych albo w celach ochronnych.

W przypadku zaprzestania prowadzenia działalności rolniczej polegającej na przekazaniu gospodarstwa rolnego w formie aktu notarialnego osobie niepełnoletniej wypłata ulega zawieszeniu w całości do czasu osiągnięcia przez tę osobę 18 lat.

Organ rentowy nie wskazał w decyzji, który z wymienionych przepisów art.28 ustawy stanowi podstawę jej wydania. W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy podniósł natomiast, że B. O. utraciła prawo do wypłaty części uzupełniającej renty - w całości - od miesiąca następującego po miesiącu, w którym uprawomocnił się wyrok orzekający rozwód jej małżeństwa. Od tej bowiem daty odwołująca się zaprzestała prowadzenia działalności rolniczej z małżonkiem, nadal będąc w posiadaniu gospodarstwa rolnego.

Jest oczywistym, że podstawę do wydania przez organ rentowy decyzji stanowiły poza w/w przepisem także art.138 ust. 1 i 2 ustawy z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2013r. poz. 1440 ze zm., zwanej ustawą emerytalną) w związku z art.52 ust.1 i art.37 ust.2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, pomimo niewskazania tych przepisów w podstawie decyzji przez pozwany organ.

Zgodnie z art. 52 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w sprawach nieuregulowanych w ustawie stosuje się odpowiednio przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Z mocy przytoczonego przepisu stosuje się w ubezpieczeniu społecznym rolników art. 138 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej, stosownie do którego osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu, przy czym za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się m.in. świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca

świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania. Stosownie natomiast do dyspozycji art. 37 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, osoba pobierająca świadczenia z ubezpieczenia jest obowiązana, nie czekając na wezwanie, w ciągu 14 dni zgłaszać KRUS okoliczności mające wpływ na wysokość i prawo pobierania tych świadczeń.

Przenosząc powyższe uregulowania na grunt przedmiotowej sprawy wskazać należy, że nie można przyjąć za Sądem Okręgowym, który zgodził się w tym zakresie z organem rentowym, że odwołująca się po dniu 20 stycznia 2011r. nie zaprzestała prowadzenia działalności rolniczej pomimo ustania jej małżeństwa, a nadal była posiadaczem gospodarstwa rolnego. Odwołująca się jak wykazano wyżej, począwszy od 2009r. nie jest rzeczywistym posiadaczem gospodarstwa rolnego, które pozostaje w wyłącznym władaniu jej byłego męża, utraciła zatem faktycznie możliwość realizowania swoich uprawnień właścicielskich pomimo nie wydania do chwili obecnej orzeczenia w przedmiocie podziału majątku wspólnego byłych małżonków. Stosownie do wyżej przytoczonego art.28 ust.4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników należy przyjąć, że rencista zaprzestał prowadzenia działalności rolniczej, gdy ani rencista ani jego małżonek nie jest właścicielem (współwłaścicielem) lub posiadaczem gospodarstwa rolnego w rozumieniu przepisów o podatku rolnym, zaś zgodnie z art.28 ust.3 wypłata świadczenia ulega zawieszeniu, jeżeli emeryt lub rencista nie zaprzestał prowadzenia działalności rolniczej. Okoliczności faktyczne przedmiotowej sprawy nakazują zatem przyjęcie założenia, że B. O. zaprzestała prowadzenia działalności rolniczej, czego organ rentowy, pomimo obowiązków wynikających z Kodeksu postępowania administracyjnego, nie ustalił przed wydaniem decyzji.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego dla ostatecznego rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy niezwykle istotne znaczenie ma brak należytego pouczenia B. O., w sposób o jakim mowa w art.138 ustawy emerytalnej, w decyzji 12 czerwca 2009r. przyznającej rentę.

Nie sposób zgodzić się z twierdzeniem zawartym w motywach zaskarżonego wyroku, że odwołująca się została prawidłowo pouczona o „braku uprawnień do pobierania renty”. Niezwykle utrudnionym jest odniesienie się do tak sformułowanej przez Sąd Okręgowy tezy, gdyż Sąd ten nie poparł jej żadną argumentacją poza arbitralnym, pozbawionym analizy treści pouczenia, stwierdzeniem. Tymczasem przytoczona wyżej część treści pouczenia, zawartego w powyższej decyzji, odnosząca się do zawieszenia czy wstrzymania prawa do świadczenia, w żadnym razie nie może stanowić podstawy do stwierdzenia, że odwołująca się została prawidłowo pouczona o obowiązku poinformowania organu o zmianie swojego stanu cywilnego i o znaczeniu pozostawiania w związku małżeńskim dla zachowania uprawnień do renty.

W niniejszej sprawie zatem poza zagadnieniem dotyczącym przesłanki materialno prawnej wynikającej z art.28 ust.3 i 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, do rozstrzygnięcia pozostawała także kwestia, czy ubezpieczona, której wypłacono część świadczenia mimo zaistnienia, w ocenie KRUS, okoliczności powodujących jej wstrzymanie, jest zobowiązana do zwrotu jako świadczenia nienależnie pobranego, jako osoba prawidłowo pouczona o braku prawa do pobierania tej części świadczenia w rozumieniu art.138 ust.1 ustawy emerytalnej.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, treść decyzji z 6 sierpnia 2012r. oraz pouczenie w niej zawarte, nie mogą być uznane za prawidłowe pouczenie ubezpieczonej o tym, że orzeczenie rozwodu jej małżeństwa będzie miało skutki dla wysokości jej świadczenia oraz że jest zobowiązana do zawiadomienia organu rentowego o orzeczeniu rozwodu, czy o innej zmianie stanu cywilnego. Oceny tej nie może zmienić fakt przyznania przez ubezpieczoną, że dokładnie nie przeczytała zawartego w decyzji pouczenia ze względu na chorobę oczu. Zdaniem Sądu Apelacyjnego omawiana decyzja wraz z pouczeniem nie zawiera nawet potencjalnie prawidłowego pouczenia B. O. o skutkach orzeczenia rozwodu dla pobieranego przez nią świadczenia rentowego. Treść pouczenia zawartego w decyzji organu, odpowiada wprawdzie treści przepisów ustawy, mogących mieć znaczenie dla ubezpieczonych, jednakże nie odpowiada warunkowi wskazanemu w art. 138 ustawy emerytalnej, z którego jasno wynika, że za nienależnie pobrane świadczenia uważa się świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania. Organ rentowy winien mieć przy tym na uwadze, że język ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników jest skomplikowany, a do wyciągnięcia trafnych wniosków z lektury jego przepisów niezbędne jest sięgnięcie do zasad logiki oraz do zasad wnioskowania z przeciwieństw, co ma istotne

znaczenie zważywszy na charakter adresatów pouczeń. Na nadmierne i nieuzasadnione skomplikowanie języka aktów prawnych z zakresu ubezpieczeń społecznych wskazywał już wielokrotnie Trybunał Konstytucyjny (por. m.in. uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 czerwca 2008r. w sprawie o sygn. SK 16/06) zwracając uwagę na kwestię techniczno-językową oraz podkreślając, że język aktów prawnych regulujących problematykę zabezpieczenia społecznego jest nadmiernie i niepotrzebnie skomplikowany, a stosowane konstrukcje zdaniowe utrudniają dekodowanie z przepisów norm prawnych.

Także powołanie przez organ rentowy w treści pouczenia przepisu art. 37 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników może oznaczać skuteczne nałożenie na świadczeniobiorcę obowiązku zgłaszania organowi rentowemu okoliczności mających wpływ na wysokość i prawo pobierania świadczeń, lecz pod warunkiem, że pozostała treść pouczenia będzie się odnosiła do konkretnej, nie zaś do abstrakcyjnej sytuacji. W tej mierze należy przywołać utrwalony i jednolity pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w wielu orzeczeniach, o tym, że pouczenie musi być nie tylko zgodne z aktualnie obowiązującymi przepisami, ale także wskazywać okoliczności, powodujące ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń emerytalno-rentowych w taki sposób, aby były zrozumiałe dla osoby, do której są skierowane. Stanowisko takie Sąd Najwyższy wyraził m.in. w uzasadnieniu wyroku z 15 lipca 2011r. (w sprawie o sygn. I UK 39/11; LEX nr 1043985) wskazując, że przytoczenie przepisów określających okoliczności, których wystąpienie w czasie pobierania świadczenia powoduje jego utratę (w całości lub w części) jest pouczeniem prawidłowym, ale musi być na tyle zrozumiałe, aby ubezpieczony mógł je odnieść do własnej sytuacji (por. także motywy wyroku SN z 25 czerwca 2010r. w sprawie o sygn.II UK 66/10; LEX nr 619642). Także w uzasadnieniu wyroku z 6 grudnia 2010r. (w sprawie o sygn.II UK 149/10; LEX nr 786385) Sąd Najwyższy wskazał, że prawidłowe pouczenie o którym mowa w art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy z 1998r. o emeryturach i rentach z FUS jest przesłanką warunkującą obowiązek zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

Uwzględniając wyżej przytoczone okoliczności faktyczne jak również rozważania prawne Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok oraz poprzedzając go decyzję organu rentowego na podstawie art. 386 §1 k.p.c. w związku z art. 477¹⁴ § 2 k.p.c.